

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

РОЩУПКІН СЕРГІЙ ВІКТОРОВИЧ

УДК 342.9:343.352.6

**АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ
ВСТАНОВЛЕНИХ ЗАКОНОМ ОБМЕЖЕНЬ ЩОДО ОДЕРЖАННЯ
ПОДАРУНКІВ**

12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

**Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата
юридичних наук**

Київ–2020

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Національній академії внутрішніх справ,
Міністерство внутрішніх справ України

Науковий керівник кандидат юридичних наук

Титко Анна Василівна,

Національна академія внутрішніх справ,
провідний науковий співробітник наукової лабораторії з проблем протидії
злочинності навчально-наукового інституту № 1

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор

Джафарова Олена В'ячеславівна,

Харківський національний університет внутрішніх справ,
професор кафедри поліцейської діяльності та публічного адміністрування
факультету № 3

доктор юридичних наук, професор

Соболь Євген Юрійович,

Центральноукраїнський державний педагогічний університет
імені Володимира Винниченка,

завідувач кафедри державно-правових дисциплін та адміністративного права

Захист відбудеться 10 липня 2020 року о 10 год на засіданні спеціалізованої вченої
ради Д 26.007.03 у Національній академії внутрішніх справ за адресою: 03035,
м. Київ, пл. Солом'янська, 1

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національної академії внутрішніх
справ за адресою: 03035, м. Київ, пл. Солом'янська, 1

Автореферат розісланий 09 червня 2020 року

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

С. Г. Братель

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Україна, з огляду на особливості історичного розвитку й неоднозначну геополітичну ситуацію, поєднує як сучасні перспективні напрями вдосконалення та репрезентації сучасної демократичної держави, так й атавізми колишньої радянської епохи. Одним з таких рудиментів залишається корупція в усіх її виявах. Саме вона є одним з найвагоміших дискредитаційних чинників, що позначається на побудові справедливого громадянського суспільства. Це своєю чергою активізує постійну роботу з удосконалення політичних інституцій у контексті протидії корупційним правопорушенням і правопорушенням, пов'язаним із корупцією.

Корупція охопила всі сфери суспільного життя, набула значних масштабів, що засвідчує градація видів корупції на політичну, високорівневу та побутову. Запорукою ефективної боротьби з корупційними виявами має стати формування ефективних механізмів протидії на всіх рівнях суспільно-політичного життя. Тому корупційні вияви – від кримінальних корупційних і до адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією, – мають негативну тенденцію впливу на весь державний апарат, передусім – на посадових осіб, що уповноважені на виконання функцій держави й органів місцевого самоврядування, як представників механізму державного управління.

Прохання, одержання чи вимагання подарунків посадовими особами прирівнюються до виявів корупції, оскільки такий намір формується в уповноважених осіб на підставі корисливого мотиву, а використання державно-владних повноважень у власних особистих інтересах спричиняє упередженість у прийнятті рішень, що й сприяє формуванню корупційного середовища.

В Україні за порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків встановлено адміністративну відповідальність (ст. 172-5 КУпАП), проте, згідно з Міжнародним кодексом поведінки державних посадових осіб, останні не повинні домагатися отримання прямо чи опосередковано будь-яких подарунків чи інших знаків уваги, які можуть позначатися на виконанні ними своїх функцій, здійсненні обов'язків і прийнятті рішень¹.

Адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, стали вагомим чинником формування корупційного фону в Україні, зокрема, одним із ключових факторів стало вчинення саме порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків (ст. 172-5 КУпАП). Національне агентство з питань запобігання корупції (далі – НАЗК) 2017 року склало 155 протоколів про адміністративні правопорушення, з них за ст. 172-7 КУпАП – 147 протоколів; за 172-4 КУпАП – сім; за ст. 172-5 КУпАП – один. 2018 року до суду направлено 471 протокол про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, серед яких за ст. 172-7 КУпАП складено 489 протоколів, за ст. 172-4 КУпАП – дев'ять, за ст. 172-5 КУпАП – три².

¹ Міжнародний кодекс поведінки державних посадових осіб. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/995_788.

² Плани та звіти. Національне агентство з питань запобігання та протидії корупції: [сайт]. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/pro-nazk/plany-ta-zvity/>.

У першому кварталі 2019 року НАЗК проводило 378 перевірок щодо дотримання антикорупційного законодавства. За результатами перевірок і на підставі отриманої інформації складено та направлено до суду 139 протоколів про адміністративні правопорушення, з яких: 122 – за порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів; п'ять – за порушення обмежень щодо сумісництва й суміщення з іншими видами діяльності; чотири – за порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків; вісім – за невиконання законних вимог (приписів) НАЗК³.

Найменшу кількість протоколів складають саме про правопорушення, пов'язані з обмеженням щодо одержання подарунку, а це може бути зумовлено: 1) низьким рівнем виявлення та документування таких правопорушень; 2) неефективною роботою уповноважених органів з питань протидії та запобігання корупції (Національної поліції, органів прокуратури, НАЗК); 3) недостатньо напрацьованою правозастосовною практикою та низьким рівнем праворозуміння тощо.

Посилений інтерес до цієї тематики засвідчують наявні науково-теоретичні напрацювання. Доктринальні розробки з проблематики корупційних правопорушень і правопорушень, пов'язаних із корупцією, здійснили такі науковці: С. Алфьоров, О. Банчук, С. Братель, А. Гайдук, В. Глушков, Р. Гречанюк, Ю. Грошевий, О. Джафарова, О. Дудоров, З. Загинеї, Т. Ільєнок, Д. Йосифович, М. Камлик, О. Клок, В. Луцик, М. Мельник, Є. Панфілов, С. Рівчаченко, С. Рогульський, Є. Соболев, В. Сташис, О. Терещук, А. Титко, О. Ткаченко, В. Тютюгін, Т. Хабарова, М. Хавронюк, І. Яцків та ін.

На міжнародному рівні проблематику запобігання корупції вивчали Дж. Абуєві, С. М. Алам, Д. Бейлі, Г. Беккер, Р. Вільямс, К. Дарден, М. Джонстон, Д. Кауфман, І. Крастев, П. де Леон, Н. Лефф, К. Лейес, Е. Мак Кітрік, П. Мауро, Л. Пеллегріні, С. Роуз-Еккерман, Р. Солтман, Дж. Тіроль, С. Тіхонен, С. Уїдмалм, А. Хайденхаймер, Дж. Хеллман, Л. Шеллі, А. Шляйфер та ін.

З-поміж найпроблемніших питань кваліфікації правопорушень за ст. 172-5 КУпАП слід виокремити такі: 1) розмежування предмета подарунка та неправомірної вигоди; 2) встановлення «сірої зони» під час одержання подарунків суб'єктами відповідальності за порушення антикорупційного законодавства, які постійно або тимчасово обіймають посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків, або спеціально уповноважені на виконання таких обов'язків у юридичних особах приватного права незалежно від організаційно-правової форми, а також інші особи, які не є службовими особами та які виконують роботу або надають послуги відповідно до договору з підприємством, установою, організацією; 3) визначення корупційного мотиву та спеціальної мети як елементів суб'єктивної сторони порушення встановлених законом

³ У I кварталі 2019 року НАЗК склало 139 адмінпротоколів і внесло 27 приписів за порушення законодавства щодо запобігання конфлікту інтересів та інших порушень Закону України «Про запобігання корупції». URL: <https://nazk.gov.ua/uk/novyny/u-i-kvartali-2019-roku-nazk-sklalo-139-adminprotokoliv-ta-vneslo-27-prypysiv-za-porushennya-zakonodavstva-shhodo-zapobigannya-konfliktu-interesiv-ta-inshyh-porushen-zakonu-ukrayiny-pro-zapobigannya-ko/>.

обмежень щодо одержання подарунків; 4) встановлення особливостей притягнення до адміністративної відповідальності посадових осіб за отримання подарунків у країнах Західної Європи та США; 5) дослідження проблеми кваліфікації правопорушення, передбаченого ст. 172-5 КУпАП; 6) з'ясування основних тенденцій застосування норми ст. 172-5 КУпАП під час ухвалення судових рішень.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до Стратегії сталого розвитку «Україна-2020», схваленої Указом Президента України від 12 січня 2015 р. № 5/2015; Національної стратегії у сфері прав людини, затвердженої Указом Президента України від 25 серпня 2015 р. № 501/2015; Концепції розвитку сектору безпеки і оборони України, затвердженої Указом Президента України від 14 березня 2016 р. № 92/2016; Плану законодавчого забезпечення реформи в Україні, схваленої постановою Верховної Ради України від 4 червня 2015 р. № 509-VIII; Пріоритетних напрямів розвитку правової науки на 2016–2020 рр., затверджених постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 3 березня 2016 р.; Основних наукових напрямів та найважливіших проблем фундаментальних досліджень у галузі природничих, технічних, суспільних і гуманітарних наук на 2019-2023 рр., затверджених постановою президії Національної академії наук України від 30 січня 2019 р. № 30 (п. 3.4.2.5); Переліку пріоритетних напрямів наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на період 2015–2019 рр. (п. 1.2 додатка 1, п. 3.12 додатка 3, п. 6.9 додатка 6), затвердженого наказом МВС України від 16 березня 2015 р. № 275; Основних напрямів наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2018–2020 рр., затверджених рішенням Вченої ради Національної академії внутрішніх справ від 26 грудня 2017 р. (протокол № 28/1).

Тема дисертації затверджена Вченою радою Національної академії внутрішніх справ 30 вересня 2015 року (протокол № 19) й уточнена 24 квітня 2019 року (протокол № 8).

Мета і задачі дослідження. *Мета* дослідження – вивчити й систематизувати наявні наукові джерела, узагальнити положення чинного законодавства, практику його застосування та іноземний досвід за обраною темою, на підставі чого здійснити комплексний аналіз юридичного складу порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків, передбачених ст. 172-5 КУпАП та окремими нормами Закону України «Про запобігання корупції» (ст. 23–24); виявити прогалини правозастосовної діяльності в контексті притягнення до адміністративної відповідальності за правопорушення, передбачене ст. 172-5 КУпАП, і сформулювати власні пропозиції з удосконалення законодавства.

Для досягнення окресленої мети необхідно було виконати такі *задачі*:

- визначити теоретико-методологічні засади адміністративної відповідальності за порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків в Україні;
- виокремити особливості адміністративної відповідальності за порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків;

- висвітлити поняття та ознаки елементів юридичного складу порушення передбачених законом обмежень щодо одержання подарунків;
- з'ясувати характерні риси об'єкта й об'єктивної сторони складу порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків;
- проаналізувати правовий зміст поняття «подарунок» у зіставленні з терміном «неправомірна вигода» як суміжних категорій за низкою ознак часткового збігу;
- схарактеризувати особливості суб'єкта та суб'єктивної сторони порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків;
- окреслити на підставі аналізу судової практики найпоширеніші правозастосовні проблеми, що постають під час притягнення до адміністративної відповідальності за порушення встановлених обмежень щодо одержання подарунків;
- розглянути іноземний досвід притягнення до відповідальності публічних посадових осіб за порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків;
- сформулювати пропозиції з удосконалення антикорупційного й адміністративного законодавства в частині притягнення до відповідальності за порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини, що виникають у зв'язку із притягненням до адміністративної відповідальності за порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків.

Предмет дослідження – адміністративна відповідальність за порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків.

Методи дослідження. З огляду на мету й задачі дослідження, використано загальнонаукові та спеціальні методи вивчення правових явищ і процесів. *Діалектичний метод* використано для з'ясування ключових антикорупційних норм у сфері запобігання корупції, аналізу процесу формування адміністративного механізму протидії корупції через систему встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків (розділ 1). *Логіко-семантичний метод* застосовано під час дослідження ключових понять антикорупційного законодавства, серед яких «подарунок», «неправомірна вигода», «загальновизнані уявлення про гостинність», «пільги», «привілеї», «переваги» тощо, що належать до комплексу дефініцій норми ст. 172-5 КУпАП (підрозділи 1.3, 2.1, 2.2). *Методи аналізу та синтезу* надали можливість розглянути притягнення до адміністративної відповідальності за порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків крізь призму загального механізму притягнення до адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією. *Метод системного аналізу* використано для характеристики адміністративної відповідальності за порушення норми ст. 172-5 КУпАП (розділи 1–3). *Порівняльно-правовий метод* застосовано в процесі вивчення міжнародного досвіду щодо порядку регулювання одержання подарунків публічними посадовими особами (підрозділ 3.1); *метод моделювання* – для розроблення власних пропозицій з удосконалення антикорупційного й адміністративного законодавства

(підрозділ 3.3). *Системний підхід* надав можливість визначити основні та факультативні елементи юридичного складу порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків (розділ 2). *Метод аналогії* застосовано під час дослідження адміністративної відповідальності за порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків в Україні та деяких країнах Європи й США (підрозділи 1.3, 2.1, 2.2, 3.3). *Теоретико-прогностичний метод* дав змогу сформулювати власне бачення стосовно необхідності внесення нових заборон та обмежень до антикорупційного законодавства в частині одержання подарунків (розділи 2–3). *Формально-логічний метод* використано для формулювання законодавчих пропозицій з удосконалення адміністративно-правового механізму притягнення до різних видів юридичної відповідальності за вчинення адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією (розділи 2, 3). За допомогою *методу абстрагування* виокремлено ключові ознаки об'єктивної та суб'єктивної сторін юридичного складу правопорушення, передбаченого ст. 172-5 КУпАП (підрозділи 2.1, 2.2). *Метод герменевтики* дав змогу визначити специфічні риси адміністративної відповідальності за порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків (підрозділ 1.3, розділ 2). *Методи контент-аналізу та прогнозування* використано під час розроблення пропозицій до законодавчих положень, які визначають порядок одержання подарунків особами, уповноваженими на виконання функцій органів державної влади та місцевого самоврядування (розділи 2, 3). *Соціологічні й статистичні методи* застосовано під час збирання, опрацювання та узагальнення емпіричного матеріалу з проблемних питань антикорупційного законодавства (розділи 1–3).

Емпіричну базу дослідження становлять дані офіційної статистики Міністерства внутрішніх справ України, Національної поліції України та НАЗК упродовж 2015–2019 років; 191 постанова у справах про адміністративні правопорушення, винесених судами України за ст. 172-5 КУпАП КУпАП України, що містяться у Єдиному реєстрі судових рішень у період з 2015 по 2019 роки; дані анкетування 300 респондентів-юристів.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація за змістом розглянутих питань є одним з перших в адміністративно-правовій науці комплексних наукових досліджень, у якому з'ясовано особливості адміністративної відповідальності за порушення обмежень, передбачених ст. 172-5 «Порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків» КУпАП, і положень Закону України «Про запобігання корупції».

На підставі здійсненого дослідження розроблено низку концептуальних положень, висновків і пропозицій, що мають важливе значення не лише для теорії адміністративного права та процесу, а й для правозастосування, а саме:

вперше:

– визначено характерні ознаки елементів юридичного складу порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків як обов'язкових об'єктивних та суб'єктивних, так і факультативних (корупційного мотиву й мети);

- сформульовано власне визначення поняття «встановлені законом обмеження щодо одержання подарунків» через систему порушення антикорупційних вимог і заборон;

- здійснено спробу розмежувати суміжні поняття «подарунок» (як предмет адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією) і «неправомірна вигода» на підставі ознак часткового збігу;

- проведено компаративістський аналіз регулювання порядку одержання подарунка публічними посадовими особами в деяких країнах Західної Європи (Австрія, Бельгія, Велика Британія, Італія, Іспанія, Німеччина, Норвегія, Фінляндія, Франція, Швейцарія, Швеція), а також США та Канаді;

- сформульовано пропозиції стосовно доцільності розроблення та впровадження окремої декларації про одержані подарунки особами, що виконують функції органів державної влади й місцевого самоврядування, особами, прирівняними до них, а також особами, які постійно чи тимчасово обіймають посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків, або спеціально уповноважені на виконання таких обов'язків у юридичних особах приватного права незалежно від організаційно-правової форми, а також іншими особами, які не є службовими особами та виконують роботу чи надають послуги на підставі договору з підприємством, установою, організацією;

- обґрунтовано необхідність змінити диспозицію ст. 172-5 «Порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків» КУпАП;

- сформульовано пропозиції внести зміни до законів України «Про запобігання корупції», «Про державну службу», КУпАП, що стосуються порядку декларування подарунків посадовими особами та внесення інформації про них до декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави й органів місцевого самоврядування;

удосконалено:

- визначення поняття мотиву порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунка як особистої зацікавленості, що полягає передусім в отриманні особами, уповноваженими на виконання функцій держави й органів місцевого самоврядування, доходів у вигляді грошей, іншого майна, зокрема майнових прав, пільг, переваг, привілеїв, послуг майнового характеру, результатів виконаних робіт безпосередньо або близьким чи третім особам, які пов'язані бізнес-інтересами чи дружніми стосунками;

- систематизацію суб'єктів відповідальності за порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків залежно від виконуваних функцій органів державної влади та місцевого самоврядування з подальшим виокремленням категорії суб'єктів, які постійно, тимчасово чи за спеціальними повноваженнями здійснюють функції представників влади чи місцевого самоврядування, а також постійно або тимчасово обіймають посади в органах державної влади чи органах місцевого самоврядування;

- класифікацію видів подарунків як предметів правопорушення, передбаченого ст. 172-5 КУпАП, залежно від видів антикорупційних заборон й обмежень, що на них поширюються, серед яких: 1) заборонені подарунки;

2) гранично заборонені подарунки; 3) дозволені подарунки; 4) офіційні подарунки;

дістало подальший розвиток:

– визначення підстав адміністративної відповідальності за порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків (фактичної, нормативної та процесуальної);

– виокремлення ознак розмежування подарунка як предмета правопорушення, передбаченого ст. 172-5 КУпАП, і неправомірної вигоди як предмета злочину, передбаченого ст. 368 КК України;

– аналіз ключових характеристик подарунка, що відповідає критеріям загальноновизнаних уявлень про гостинність: 1) не є системними та постійними; 2) не впливають на прийняття рішень і вчинення дій з використанням власних службових повноважень; 3) не перевищують розмір одного прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого на день прийняття подарунка;

– дослідження важливості встановлення мотиву та мети задля правильної кваліфікації адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією, загалом і порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків;

– встановлення ключових помилок під час винесення судових рішень у справах про порушення заборон щодо одержання подарунків шляхом систематизації та групування рішень судової практики.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані та викладені в дисертації положення, висновки та пропозиції впроваджено у:

– *правотворчу діяльність* – під час підготовки змін і доповнень до КУпАП, законів України «Про запобігання корупції», «Про Національне антикорупційне бюро України» (акт впровадження Інституту законодавства Верховної Ради України від 28 грудня 2018 р. № 22/617-1-15);

– *науково-дослідну роботу* – положення та висновки дисертації можуть взяті за основу для формування проблематики протидії корупції в Україні в контексті розробки антикорупційної стратегії;

– *освітній процес* – під час викладання навчальних дисциплін «Адміністративна діяльність», «Адміністративне право України», «Адміністративний процес», «Адміністративно-деліктне право», а також підготовки навчальних посібників, лекцій, методичних рекомендацій (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ від 12 липня 2019 року);

– *правозастосовну діяльність* – з метою підвищення ефективності діяльності органів державної влади, місцевого самоврядування та інших юридичних осіб публічного права, які уповноважені здійснювати заходи із запобігання порушенням встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та висновки дослідження оприлюднені автором у виступах на всеукраїнських і міжнародних науково-практичних конференціях: «Актуальні проблеми законодавства України: пріоритетні напрями його вдосконалення» (м. Одеса, 12–13 жовтня 2018 року); «Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному

вимірі» (м. Київ, 7 грудня 2018 року); «Місце юридичних наук у формуванні правової культури сучасної людини» (м. Запоріжжя, 21–22 грудня 2018 року); «Пріоритети розвитку юридичних наук у ХХІ столітті» (м. Одеса, 12–13 квітня 2019 року); «Правова держава: напрямки та тенденції її розбудови в Україні» (м. Одеса, 10–11 травня 2019 року).

Публікації. Основні положення та висновки дослідження, сформульовані в дисертації, відображено в 12 наукових публікаціях, серед яких п'ять статей – у журналах, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, дві статті – в іноземних наукових періодичних виданнях (Киргизька Республіка та Словацька Республіка), а також п'ять тез доповідей на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, що містять десять підрозділів, висновків, списку використаних джерел (207 найменувань на 22 сторінках) і шести додатків (на 22 сторінках). Загальний обсяг дисертації становить 220 сторінки, із них основного тексту – 166 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми, висвітлено ступінь її наукового розроблення, окреслено мету, завдання дослідження та його зв'язок із науковими програмами, планами, темами, визначено наукову новизну одержаних результатів та їх практичне значення.

Розділ 1 «Загальна характеристика адміністративної відповідальності за порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків» містить три підрозділи.

Підрозділ 1.1 «Теоретико-методологічні засади дослідження порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків» присвячено висвітленню ключових доктринальних підходів до вивчення питання корупційних виявів, особливостям учинення порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків як різновиду адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією.

Вагомий внесок у розроблення теоретичного підґрунтя та окреслення напрямів подальших наукових пошуків з аналізованої тематики здійснили вітчизняні вчені: С. М. Алфьоров, Б. В. Волженкін, С. С. Рогульський, О. В. Клок, О. Є. Панфілов, А. В. Титко, О. В. Терещук, А. Н. Трайнін, В. О. Туляков, В. І. Тютюгін, Т. В. Хабарова, М. І. Хавронюк; а також іноземні дослідники: Е. Ф. Вільямс, С. Ван де Валле, Д. Галак, Д. Гіві, А. Грейкар, А. Молдован та ін. Завдяки методам системного аналізу й синтезу, а також структурно-системному підходу вдалося висвітлити ключові підходи до вивчення феномену корупційних правопорушень і порушень, пов'язаних із корупцією.

Окреслено головні проблеми, які потребують подолання, зокрема: 1) відмежування подарунка від неправомірної вигоди як обов'язкових елементів юридичного складу корупційного правопорушення; 2) встановлення причиново-наслідкового зв'язку між одержанням подарунка та прийняттям рішення або вчиненням дій як таких, що здійснені в умовах конфлікту інтересів; 3)

удосконалення дефініції «подарунок» на законодавчому рівні з метою правильної кваліфікації діянь, передбачених ст. 172-5 КУпАП.

У підрозділі 1.2 *«Поняття, принципи та правові засади адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією»* розглянуто ознаки адміністративної відповідальності за порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків, сформульовано авторську дефініцію поняття адміністративної відповідальності за порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків як негативної реакції держави на порушення вимог, заборон та обмежень, передбачених антикорупційним законодавством, і має наслідком накладення стягнення, що є публічним та має державно-обов'язковий характер.

Систематизовано антикорупційні принципи, деталізовано значення принципу транспарентності як одного з ключових у разі притягнення до адміністративної відповідальності за порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків, що полягає в комплексному використанні прозорості, публічності, відкритості, гласності під час виявлення та запобігання порушенням, передбаченим ст. 172-5 КУпАП.

У підрозділі 1.3 *«Зміст адміністративної відповідальності за порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків»* висвітлено зміст адміністративної відповідальності за дії, передбачені ст. 172-5 КУпАП, шляхом аналізу юридичної та фактичної підстав.

З'ясовано, що адміністративна відповідальність осіб, уповноважених на виконання функцій держави й органів місцевого самоврядування, та осіб, прирівняних до них, настає за сукупності таких умов: учинення дій, передбачених ст. 172-5 КУпАП, у випадках порушення встановлених законом антикорупційних вимог, заборон та обмежень (фактична підстава); порушення норм, передбачених ст. 23 Закону України «Про запобігання корупції», у частині здійснення вимагання, одержання та прохання подарунків для себе чи близьких осіб безпосередньо або опосередковано (нормативна підстава); наявність складеного протоколу про вчинення адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, передбаченого ст. 172-5 КУпАП, і зібраних матеріалів перевірки органів Національної поліції України та прокуратури (процесуальна підстава).

Розділ 2 «Юридичний склад порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків» містить чотири підрозділи.

У підрозділі 2.1 *«Об'єкт порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунка»* визначено об'єктивні ознаки юридичного складу порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків.

Загальним об'єктом порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків є суспільні відносини, регульовані як адміністративно-правовими, так й антикорупційними нормами.

Безпосереднім об'єктом складу порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків запропоновано розглядати суспільні відносини у сфері дотримання правил етичної поведінки та функціонування антикорупційних вимог, заборон й обмежень під час одержання особами,

уповноваженими на виконання функцій держави та органів місцевого самоврядування, подарунків. Визначено, що обов'язковим елементом об'єкта правопорушення, передбаченого ст. 172-5 КУпАП, є предмет – подарунок, який може мати вигляд грошових коштів або іншого майна, переваг, пільг, послуг, нематеріальних активів, які надають/одержують безоплатно або за ціною, нижчою від мінімальної ринкової.

У підрозділі 2.2 «Об'єктивна сторона порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків» акцентовано на тому, що об'єктивна сторона порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків містить обов'язкові елементи: 1) учинення діяння – порушення встановлених заборон та обмежень; 2) настання суспільно шкідливих наслідків; 3) як наслідок – одержання подарунка та вчинення/невчинення дій чи прийняття/неприйняття відповідних рішень на користь особи-дарувальника чи третіх осіб.

Деталізовано порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунка через учинення альтернативних діянь: 1) вимагання; 2) одержання; 3) прохання надати подарунок.

Спосіб учинення правопорушення, передбаченого ст. 172-5 КУпАП, – відкритий, що полягає в безпосередньому одержанні подарунка, й опосередкований, що здійснюють через третіх осіб.

У підрозділі 2.3 «Суб'єкт порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків» висвітлено ознаки суб'єктів відповідальності за порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків шляхом з'ясування їхніх характерних рис як: 1) осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування; 2) осіб, які прирівнюються до осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування.

Доведено, що суб'єкти відповідальності за правопорушення, передбачене ст. 172-5 КУпАП, мають спеціальний статус, який полягає в сукупності притаманних лише цій категорії ознак, зокрема: 1) виконання організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських функцій; 2) наявність підвищеного рівня відповідальності; 3) спеціальний порядок призначення; 4) здійснення функцій як представників органів державної влади чи місцевого самоврядування постійно, тимчасово чи за спеціальним повноваженням; 5) обіймання постійно чи тимчасово посади в органах державної влади чи органах місцевого самоврядування; 6) чітка регламентація службових повноважень.

У підрозділі 2.4 «Суб'єктивна сторона порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків» встановлено, що елементами суб'єктивної сторони правопорушення, передбаченого ст. 172-5 КУпАП, є вина, мета і мотив. Обов'язковою ознакою в разі вчинення діянь, передбачених ст. 172-5 КУпАП, є вина особи, яка характеризується прямим умислом, а також є факультативні ознаки – мета й мотив, що виявляються в особистій зацікавленості осіб, уповноважених на виконання функцій органів державної влади та місцевого самоврядування.

Для визначення суб'єктивної сторони правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 23 Закону України «Про запобігання корупції», головне значення мають: 1) мета, з якою надають відповідний подарунок (для використання у власних цілях обдаровуваним або його близькими особами чи для інших цілей); 2) мотив надання та отримання подарунка (чи обумовлено надання і отримання подарунка здійсненням обдаровуваним функції держави, чи в дарувальника були інші причини для надання такого подарунка незалежно від посади, здійснюваних функцій та особи обдаровуваного); 3) чи перебувають дарувальник й обдаровуваний у відносинах підпорядкування.

Розділ 3 «Окремі питання притягнення до адміністративної відповідальності за порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків» має три підрозділи.

У підрозділі 3.1 «Особливості адміністративної відповідальності за порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків» з'ясовано, що в таких країнах, як Данія, Швеція, Норвегія, Фінляндія, за отримання подарунків не встановлено жодних видів відповідальності, оскільки рівень ментальності та низький рівень толерантності до корупції сформував таку правову культуру, що стимулює одразу до несприйняття подарунків як передумови появи корупції.

Зауважено, що, на противагу вітчизняному законодавству, де встановлено вимоги, заборони й обмеження щодо одержання подарунків, у деяких країнах Західної Європи (Данія, Фінляндія, Іспанія, Австрія) передбачено абсолютну заборону одержання подарунків публічними посадовими особами як таких, що впливають на неупередженість та об'єктивність прийняття рішень чи вчинення дій.

За результатами проведеного опитування, пропозицію щодо необхідності встановлення абсолютної заборони державним службовцям одержувати подарунки поділяють 53,3 % (64) респондентів, решта – 46,7 % (56) – мають протилежну думку.

У підрозділі 3.2 «Проблеми кваліфікації порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків в Україні» розглянуто ключові проблеми кваліфікації правопорушення, передбаченого ст. 172-5 КУпАП, серед яких: 1) розмежування подарунка як предмета правопорушення, передбаченого ст. 172-5 КУпАП, і неправомірної вигоди як предмета злочину, передбаченого ст. 368 КК України; 2) особливості збирання доказової бази, що ґрунтується переважно лише на протоколах у справах про порушення встановлених обмежень щодо одержання подарунка та поясненнях фігурантів справи; 3) встановлення наявності всіх елементів об'єктивної сторони правопорушення, передбаченого ст. 172-5 КУпАП, зокрема причиново-наслідкового зв'язку між отриманням подарунка та використанням владних повноважень на користь особи-дарувальника; 4) встановлення порушень вимог, заборон та обмежень під час одержання подарунків, що передбачені ст. 23 Закону України «Про запобігання корупції».

Аргументовано, що під час кваліфікації правопорушення, передбаченого ст. 172-5 КУпАП, слід зважати саме на наявність елементу суб'єктивної сторони,

за якою неправомірні діяння можуть бути визнані такими, що пов'язані з корупцією (зокрема корисливий або інший особистий інтерес осіб), а тому під час кваліфікації порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунка слід перевіряти наявність у правопорушника корисливого мотиву.

У підрозділі 3.3 «Напрями вдосконалення механізму притягнення до адміністративної відповідальності за порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків» сформульовано зміни до низки законодавчих актів, що стосуються запобігання корупції, зокрема до КУпАП, а саме запропоновано назву ст. 172-5 змінити на «Порушення встановлених законом заборон та обмежень щодо одержання подарунків».

Обґрунтовано доцільність посилення ролі адміністративної відповідальності за порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків шляхом підвищення рівня штрафів. Таку позицію поділяють 65,0 % (78) респондентів, решта 35,0 % (44) – не схвалюють її.

Запропоновано розробити нормативно-правовий акт, що регулюватиме порядок отримання подарунків особами, які мають відповідальне й особливо відповідальне становище, а також обіймають посади з високим корупційним ризиком у зв'язку з протокольними заходами, службовими відрядженнями та іншими офіційними заходами. Таку думку схвалили 106 (88 %) респондентів, лише 14 (12 %) не поділяють цю пропозицію.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано нове вирішення наукового завдання, що полягає у визначенні сутності й особливостей адміністративної відповідальності за порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків, а також шляхів її вдосконалення. З-поміж основних результатів дослідження слід виокремити такі положення:

1. Адміністративна відповідальність за правопорушення, пов'язане з порушенням встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків, як специфічний вид адміністративної відповідальності ґрунтується на низці принципів, серед яких такі: 1) законності; 2) справедливості; 3) диференціації притягнення до адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією; 4) недопустимості притягнення двічі за одне й те саме правопорушення, пов'язане з корупцією; 5) індивідуалізації притягнення до адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією; 6) невідворотності покарання за вчинення адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією; 7) транспарентності адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією; 8) взаємодії органів у сфері запобігання та протидії корупції під час виявлення, документування та запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією; 9) персоналізації адміністративної відповідальності за порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків.

2. З'ясовано правовий зміст адміністративної відповідальності за порушення встановлених заборон та обмежень щодо одержання подарунків через комплекс підстав: 1) фактична підстава адміністративної відповідальності

за порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків – безпосередньо вчинення дій, передбачених ст. 172-5 КУпАП;
 2) нормативна підстава – система антикорупційних та адміністративних норм, що передбачають накладення уповноваженими органами (посадовими особами) адміністративних стягнень за вчинення дій, передбачених ст. 172-5 КУпАП;
 3) процесуальна підстава адміністративної відповідальності за порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунка – постанова суду про накладення адміністративного стягнення за вчинення діяння, передбаченого ст. 172-5 КУпАП.

3. Визначено особливості адміністративної відповідальності за порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків, проаналізовано специфіку притягнення осіб до відповідальності за конкретні дії, що є наслідками порушення встановлених правил поведінки посадових осіб під час прийняття подарунків. Насамперед це стосується: 1) обмеження щодо одержання подарунків (ст. 23); 2) запобігання одержанню неправомірної вигоди або подарунка та поводження з ними (ст. 24); 3) вимоги щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів (ст. 28–36); вимоги до поведінки осіб, додержання вимог закону й етичних норм поведінки (ст. 37, 38); вимоги щодо неупередженості (ст. 41); 4) заборони на одержання пільг, послуг і майна органами державної влади та місцевого самоврядування (ст. 54).

4. Порушення обмежень щодо одержання подарунка належать до адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією, і є правопорушенням, що посягає на порядок державного управління та встановлені правила поведінки публічних посадових осіб, а також дотримання антикорупційних вимог, заборон й обмежень.

Доведено, що родовий об'єкт порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків охоплює суспільні відносини у сфері функціонування правових та організаційних засад функціонування системи запобігання корупції в Україні, порядку застосування превентивних антикорупційних механізмів. Безпосередній об'єкт охоплює суспільні відносини у сфері дотримання правил етичної поведінки та відповідних антикорупційних вимог, заборон й обмежень під час одержання особами, уповноваженими на виконання функцій держави та органів місцевого самоврядування, подарунків.

5. Подарунки як предмет правопорушення, передбаченого ст. 172-5 КУпАП, слід розмежовувати залежно від видів обмежень, що на них поширюються, на: 1) заборонені подарунки; 2) гранично заборонені (допустимі) подарунки; 3) дозволені подарунки; 4) офіційні подарунки. Запропоновано розглядати як різновид заборонених подарунків ті, які дарують треті особи, за вказівкою осіб, зазначених у п. 1, 2 ч. 1 ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції».

6. Висвітлено значення обмеження прийняття подарунків, що відповідають загальновизнаним уявленням про гостинність, зокрема сформульовано власну дефініцію подарунка, що відповідає загальновизнаним уявленням про гостинність, які не є постійними та не впливають на прийняття суб'єктами відповідальності рішень або не створюють враження, що це може впливати на

їхні рішення. Подарунки, які відповідають критеріям загальноновизнаних уявлень про гостинність, можуть бути побутового характеру та ділового. Термін «ділова гостинність» передбачає прийняття запрошення на вечерю або обіди в ресторані, прийняття запрошення в розважальні заклади (наприклад, квитки або запрошення на спортивні чи культурні заходи), витрати на дорогу, проживання (наприклад, у готелі) й інші види ділової гостинності, за які їх одержувач не платить повну вартість.

7. З'ясовано, що об'єктивна сторона порушення обмежень щодо одержання подарунків передбачає дії – одержання, прохання, вимагання подарунка, причиново-наслідковий зв'язок між одержанням подарунка та суспільно шкідливими наслідками – використанням службових повноважень для задоволення інтересів дарувальника й третіх осіб через прийняття/неприйняття рішень, учинення/невчинення дій. Запропоновано поруч з вимаганням, проханням, одержанням подарунка вважати складовою об'єктивної сторони порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків також дарування подарунка своєму керівникові за виконання останнім будь-яких дій або невиконання певних дій (бездіяльність) на свою користь чи інших осіб.

Причиново-наслідковий зв'язок між одержанням подарунка та настанням наслідків полягає у встановленні взаємозв'язку між виконанням особою функцій держави або органів місцевого самоврядування та одержанням подарунка.

Наявність причиново-наслідкового зв'язку між учиненням активної дії та настанням суспільно шкідливих наслідків, що полягає в одержанні подарунків, які надають як подяку за раніше вчинені службовцем дії (бездіяльність) або прийняті ним рішення на користь дарувальника або третіх осіб; або дарують в очікуванні заздальгідь необіцяного вчинення публічним службовцем дій (бездіяльності) або прийняття ним рішень на користь дарувальника чи третіх осіб.

8. Суб'єктивна сторона правопорушення, передбаченого ст. 172-5 КУпАП, характеризується прямим умислом, а також обов'язковими елементами є мотив – особиста зацікавленість, спеціальна мета – одержання грошових коштів або іншого майна, переваг, пільг, послуг, нематеріальних активів.

Для з'ясування об'єктивної сторони правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 23 Закону України «Про запобігання корупції», визначальними є: 1) *мета, з якою даритель надає відповідний подарунок (для використання у власних цілях обдаровуванням або його близькими особами чи для інших цілей);* 2) *мотив надання та отримання подарунка (чи обумовлено надання та отримання подарунка здійсненням обдаровуванням функцій органів державної влади чи місцевого самоврядування, чи в дарителя були інші причини для надання такого подарунка незалежно від посади, здійснюваних функцій та особи обдаровуваного);* 3) *чи перебувають даритель та обдаровуваний у відносинах підпорядкування.*

Сформульовано власну дефініцію мотиву порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунка як особистої зацікавленості, що передусім полягає в отриманні особами, уповноваженими на виконання функцій держави й органів місцевого самоврядування, доходів у вигляді грошей, іншого майна, зокрема майнових прав, пільг, переваг, привілеїв, послуг майнового

характеру, результатів виконаних робіт безпосередньо або своїм близьким чи третім особам, які пов'язані бізнес-інтересами чи дружніми стосунками.

9. Досліджено проблему відмежування подарунка як предмета правопорушення, передбаченого ст. 172-5 КУпАП, від неправомірної вигоди як предмета кримінально караного діяння. Зокрема, встановлено, що розрізнення необхідно здійснювати на підставі таких складових: 1) вартісний розмір подарунка, який відповідає загальновизнаним уявленням про гостинність, не повинен перевищувати один прожитковий мінімум для працездатних осіб, встановлений на день прийняття подарунка одноразово, а сукупна вартість таких подарунків, отриманих від однієї особи (групи осіб) протягом року, не має перевищувати два прожиткові мінімуми, встановлені для працездатної особи на 1 січня поточного року; 2) неправомірною вигодою не має чітко визначеного розміру; 3) спосіб одержання: передання подарунка відбувається на безоплатній основі або ж за ціною, нижчою за ринкову, а передання неправомірної вигоди відбувається за умови відсутності законних на це підстав; 4) прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди в різних її варіаціях може мати корисливий мотив, а одержання подарунка можна розцінювати як безкорисливий, що підлягає встановленню в судовому порядку.

10. У країнах Західної Європи та США порядок регулювання одержання подарунків належить до сфери етичних правил поведінки державних службовців, а подарунок розцінюють як різновид хабаря.

У Великій Британії, Румунії, Франції, Бельгії, Словаччині одержання подарунків вважають хабарництвом, це поняття охоплює пропозицію чи обіцянку будь-якої переваги (навіть у негрошовому еквіваленті), запропоновані, прийняті або отримані з метою дозволити здійснити або утриматися від учинення дій, що стосуються певної посади або функцій. У Швеції, Бельгії, Данії, Великій Британії, Швейцарії наявні певні порогові обмеження для дозволених подарунків. Так, у Швеції подарунки на суму понад 300–400 шведських крон, близько 30–40 євро) уже є недопустимими, у Великій Британії – 140 фунтів стерлінгів; у Швейцарії одержання подарунків обмежують сумою 200 франків, у Норвегії – 245 євро.

Розглянуто практику одержання подарунків у США, де обмеження щодо одержання подарунка стосується тих випадків, коли грошовий розмір такого дарунка має обмеження в розмірі не більше ніж 50 доларів. Натомість у Канаді є чіткий перелік подарунків, які повинні бути задекларованими: 1) будь-який подарунок від фізичної чи юридичної особи; 2) випадкові подарунки вартістю понад 50 доларів; 3) подарунки або гостинність, надані за роботу, пов'язану з діловими інтересами, ринкова вартість яких перевищує 50 доларів.

11. З'ясовано, що однією з ключових проблем кваліфікації у справах про порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків є несформованість єдиного підходу в судовій практиці щодо відмежування одержання подарунків від неправомірної вигоди через сукупність певних ознак: 1) попередня домовленість про отримання неправомірної вигоди за вчинення/невчинення певних дій та прийняття/неприйняття рішень, що належить до сфери компетенції посадової особи; 2) встановлений розмір

допустимого подарунка й неправомірної вигоди; 3) спосіб одержання подарунка – безпосередньо або через третіх осіб; 4) мотив прийняття подарунка не завжди є корисливим, на відміну від неправомірної вигоди, що має також і спеціальну мету.

12. Сформульовано пропозиції внести зміни до антикорупційного законодавства в частині порядку регулювання одержання подарунків посадовими особами.

Зокрема, запропоновано внести зміни в низку законодавчих актів, що стосуються запобігання корупції, а саме:

– до КУпАП, виклавши ст. 172-5 з назвою «Порушення встановлених законом заборон та обмежень щодо одержання подарунків» у такій редакції:

«Порушення встановлених законом заборон щодо вимагання, одержання чи прохання подарунків за дії (бездіяльність) на користь особи, що надала подарунок, якщо такі дії (бездіяльність) пов'язані з виконанням службових повноважень особи, або надання таких подарунків і послуг вищій посадовій особі за відсутності попередньої домовленості й умови, що ці дії не містять ознак злочину, –

тягне за собою накладення штрафу від двохсот до чотирьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією такого подарунка.

Та сама дія, вчинена особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за порушення, передбачене частиною першою цієї статті, –

тягне за собою накладення штрафу від чотирьохсот до шестисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією такого дарунка та з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю строком на один рік.

Примітка. Суб'єктом правопорушень у цій статті є особи, зазначені в пунктах 1, 2, 3 частини першої статті 3 Закону України «Про запобігання корупції»»;

– до Закону України «Про запобігання корупції», виклавши ст. 23 «Обмеження щодо одержання подарунків» у такій редакції:

1. Особам, зазначеним у пунктах 1, 2 частин першої, другої та третьої статті 3 цього Закону, забороняється безпосередньо або через інших осіб вимагати, просити, одержувати подарунки для себе, близьких осіб, для третіх осіб чи організацій за рекомендацією та вказівкою або внаслідок інших дій, адресованих від уповноваженої особи від юридичних або фізичних осіб:

1) у зв'язку зі здійсненням такими особами діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування;

2) якщо особа, яка дарує, перебуває в підпорядкуванні такої особи.

2. Особи, зазначені в пунктах 1, 2 частини першої статті 3 цього Закону, можуть приймати подарунки за відсутності попередньої домовленості, які відповідають загально визнаним уявленням про гостинність (символічні знаки уваги та сувеніри під час проведення протокольних та інших офіційних заходів), крім випадків, передбачених частиною першою цієї статті, якщо вартість таких

подарунків не перевищує один прожитковий мінімум для працездатних осіб, встановлений на день прийняття подарунка, одноразово, а сукупна вартість таких подарунків, отриманих від однієї особи (групи осіб) протягом року, не перевищує двох прожиткових мінімумів, встановлених для працездатної особи на 1 січня того року, у якому прийнято подарунки.

Передбачене цією частиною обмеження щодо вартості подарунків не поширюється на подарунки, які:

- 1) дарують близькі особи;
- 2) одержують як загальнодоступні знижки на товари, послуги, загальнодоступні виграші, призи, премії, бонуси.

3. *Подарунки, які одержані під час офіційних заходів та службових відряджень, особами, зазначеними в п. 1, 2, у разі, якщо їхня вартість перевищує п'ять прожиткових мінімумів для працездатних осіб, встановлених на день прийняття подарунка, підлягають обов'язковому декларуванню».*

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Рощупкін С. В. Актуальні питання обмеження щодо одержання подарунків. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2018. № 2 (16). С. 224–234.
2. Рощупкін С. В. Система заборон та обмежень щодо одержання дарунків на прикладі законодавства США. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2018. № 4 (109). С. 393–401.
3. Рощупкін С. В. Об'єктивна сторона порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків. *Visegrad journal on human rights*. 2019. № 2 (Vol. 1). Р. 161–165. (Словацька Республіка).
4. Рощупкін С. В. Принципи адміністративної відповідальності за порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2019. Вип. 2. Т. 2. С. 128–135.
5. Рощупкін С. В. Співвідношення понять предмета одержання подарунку та неправомірної вигоди. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 8 (282). С. 197–202.
6. Рощупкин С. В. Анализ доктринальных подходов к изучению коррупционных правонарушений. *Право и Закон*. 2019. № 1. С. 143–149. (Кыргызская Республика).
7. Рощупкін С. В. Особливості обмеження щодо одержання подарунків в країнах Західної Європи. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 8 (286). С. 120–125.
8. Рощупкін С. В. Поняття порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків. *Актуальні проблеми законодавства України: пріоритетні напрями його вдосконалення* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 12–13 жовт. 2018 р.). Одеса, 2018. С. 85–90.
9. Рощупкін С. В. Обмеження щодо одержання подарунків. *Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі* : матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 7 груд. 2018 р.) : у 2 ч. / [редкол.:

В. В. Черней, С. Д. Гусарев, С. С. Чернявський та ін.]. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2018. Ч. 2. С. 413–415.

10. Рощупкін С. В. Поняття «подарунка» через призму вітчизняного законодавства. *Місце юридичних наук у формуванні правової культури сучасної людини* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Запоріжжя, 21–22 груд. 2018 р.) : у 2 ч. Запоріжжя, 2018. Ч. 1. С. 28–30.

11. Рощупкін С. В. Боротьба з корупцією в США. *Пріоритети розвитку юридичних наук у XXI столітті* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 12–13 квіт. 2019 р.). Одеса, 2019. С. 104–107.

12. Рощупкін С. В. Проблеми визначення предмета правопорушення, передбаченого ст. 172-5 КУпАП. *Правова держава: напрямки та тенденції її розбудови в Україні* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 10–11 трав. 2019 р.). Одеса, 2019. С. 91–93.

АНОТАЦІЯ

Рощупкін С. В. Адміністративна відповідальність за порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків. – *Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. – Національна академія внутрішніх справ, Київ, 2020.

У дисертаційному дослідженні з'ясовано поняття «антикорупційні вимоги та заборони щодо обмеження подарунків». Висвітлено правовий зміст особливостей адміністративної відповідальності за порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків, систематизовано принципи притягнення до адміністративної відповідальності за порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків.

Сформульовано поняття мотиву вчинення правопорушення, передбаченого ст. 172-5 КУпАП. Досліджено види подарунків крізь призму обмежень і заборон, що на них поширюються. Розглянуто безпосередній об'єкт правопорушення, передбаченого ст. 172-5 КУпАП, що охоплює суспільні відносини у сфері дотримання правил етичної поведінки та відповідних антикорупційних вимог, заборон та обмежень під час одержання особами, уповноваженими на виконання функцій держави й органів місцевого самоврядування, подарунків.

Обґрунтовано, що антикорупційні заборони й обмеження слід розглядати крізь призму аналізу об'єктивної сторони правопорушення, передбаченого ст. 172-5 КУпАП.

Ключові слова: адміністративна відповідальність за порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків, антикорупційні заборони й обмеження щодо одержання подарунків, загальновизнані уявлення про гостинність, офіційні та ділові подарунки, причиново-наслідкові зв'язки, спеціальний мотив і мета, особи, уповноважені на виконання функцій держави й органів місцевого самоврядування.

АННОТАЦИЯ

Рашупкин С. В. Административная ответственность за нарушение установленных законом ограничений относительно получения подарков. – Квалификационный научный труд на правах рукописи.

Диссертация на соискание научной степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.07 – административное право и процесс; финансовое право; информационное право. – Национальная академия внутренних дел, Киев, 2020.

В диссертационном исследовании выяснено понятие «антикоррупционные требования и запреты по ограничению подарков». Раскрыто правовое содержание особенностей административной ответственности за нарушение установленных законом ограничений относительно получения подарков, систематизированы принципы привлечения к административной ответственности за нарушение установленных законом ограничений по получению подарков.

Определен мотив совершения правонарушения, предусмотренного ст. 172-5 КУоАП. Исследованы виды подарков с позиций ограничений и запретов, которые на них распространяются: 1) запрещенные подарки; 2) предельно запрещенные подарки; 3) разрешенные подарки; 4) официальные подарки. Предложено рассматривать как разновидность запрещенных подарков те, которые дарятся третьими лицами, по указанию лиц, указанных в пунктах 1, 2 части первой статьи 3 Закона Украины «О предотвращении коррупции».

Рассмотрен непосредственный объект правонарушения, предусмотренного ст. 172-5 КУоАП, охватывающий общественные отношения в сфере соблюдения правил этического поведения и соответствующих антикоррупционных требований, запретов и ограничений при получении лицами, уполномоченными на выполнение функций государства и органов местного самоуправления, подарков.

Объективная сторона нарушения ограничений относительно получения подарков состоит из действия (получение, просьба, требование подарка, причинно-следственная связь между получением подарка и общественно вредными последствиями) – использования служебных полномочий для удовлетворения интересов дарителя и третьих лиц путем принятия/непринятия решений, совершения/несовершения действий. Активные действия выражаются через требование или просьбу подарка в то время, когда пассивные действия – непосредственно через получение подарка.

В диссертации сделаны выводы, что антикоррупционные запреты и ограничения следует рассматривать с позиций анализа объективной стороны правонарушения, предусмотренного ст. 172-5 КУоАП, которая охватывает: 1) действия (получение, просьба, требование); 2) общественно вредные последствия в виде неправомерно принятых решений или совершения действий, осуществляемых в условиях конфликта интересов; 3) причинно-следственные связи между получением подарка и фактом использования делегированных государством полномочий; 4) способ совершения правонарушения,

предусмотренного ст. 172-5 КУоАП, – напрямую или через третьих лиц. Выяснено, что не менее важной составляющей объективной стороны нарушение установленных законом ограничений относительно получения подарков является способ совершения – непосредственно вымогательство, просьба, получение или через третьих лиц.

Ключевые слова: административная ответственность за нарушение установленных законом ограничений относительно получения подарков, антикоррупционные запреты и ограничения относительно получения подарков, общепризнанные представления о гостеприимстве, официальные и деловые подарки, причинно-следственные связи, специальный мотив и цель, лица, уполномоченные на выполнение функций государства и органов местного самоуправления.

SUMMARY

Roshchupkin S. Administrative liability for violation of statutory restrictions on receiving gifts. – *Qualification scientific work on the rights of the manuscript.*

Thesis for the degree of the Doctor of Philosophy in Law, specialty 12.00.07 – Administrative Law and Procedure; Financial Law; Information Law. – National Academy of Internal Affairs, Kyiv, 2020.

The Thesis clarifies the concepts of anti-corruption requirements and prohibitions on restricting gifts. The legal content of the peculiarities of administrative liability for violation of the restrictions on receiving gifts established by law has been revealed, the principles of bringing to administrative responsibility for violation of the restrictions on receiving gifts established by law have been systematized.

The paper examines the types of gifts through the prism of restrictions and prohibitions, which are applied to them. The direct object of the offense under Art. 172-5 of the Code of Administrative Offenses, which covers public relations in the area of compliance with the rules of ethical conduct and relevant anti-corruption requirements, prohibitions and restrictions on the receipt of gifts by persons authorized to perform the functions of the State and local governments.

The Thesis concludes that anti-corruption prohibitions and restrictions should be considered through the prism of the analysis of the objective element of the offense under Art. 172-5 of the Code of Administrative Offenses.

Key words: administrative liability for violation of statutory restrictions on receiving gifts, anti-corruption prohibitions and restrictions on receiving gifts, widely recognized vision of hospitality, official and business gifts, causal links, special motive and purpose, persons authorized to perform the functions of the State and local governments.